

Եւ 'ի գրացին իւր դամոն ,
 Ոյց մատրոուակ և դայեակ
 Է այս վրտակ պաղպաղուն .
 'Ես ծիրանի , և սա մոյգ .
 Ծանրագործեալ և ճօճեն
 Բջբարունակսն զոյգ զոյգ :
 Ահա խոնարհն և պարկեշտ
 Ելակ զողեալ 'ի մարմանդ .
 Ձրգէ 'ի գոյնն 'ի հոտ հեշտ :
 Մատիր մատամբդ արդ ըզգոյշ ,
 Քաղեա , տուր փառս հաստողին ,
 Արա քրմաց քոց անոյշ :
 Համպ և գու նայպէս՝
 Սըրտիւ քով լեր պողաբեր ,
 Բարարողն քո վայելա :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Ժ) Է մէկ Գրող ախէն սիրելի , զօրաւոր ու
 հարկաւոր լարպէս :

ԱՍ խեղճ է ան ժամանակը , և
 շատ ողբալի է ան մարդը որ կրթու-
 թեան օգուտը չեն ճանչցեր , անով
 մարդուս ազնիւ բնութեան յարգն
 ալ չեն գիտցեր : Եւ որ հակառակ , եր-
 ջանիկ է ան դարը և երանելի ան մար-
 դը՝ որ բոլոր սրտանց աս ամենահար-
 կաւոր բանին ետեւէ եղած է : Եւ նա
 կրնանք ուրախանալ մեր դարուն վրայ
 ալ , որ նոր նոր ջանքով ու հնարքնե-
 րով կրթութիւնը աւելի դիւրին և
 օգտակար ընելու ետեւէ է , և իրաւ-
 ցընէ ամէն տեսակ գործիք կրթու-
 թեան համար պակաս չէ , ու երթա-
 լով կ'աւելնայ . ասով վարպետներն
 ալ աւելի կը յորդորուին : — Բայց
 ինչէն է որ շատ հեղասամէն հնարք-
 ները բաւական չեն ըլլար տղայ մը
 շտկելու , և վարպետը բոլոր սրտանց
 աշխատելէն վերջն ալ տրամուծի ու
 ակամայ կը հարկադրի որ յուսահա-
 տի : — Եւ մեծ ու հարկաւոր հարց-
 մունքին պատասխանը տալ ուզելով
 կ'ըսենք .

Եւ ասն զի ան տղան առաջ ինչպէս
 որ պէտք է լաւ չէ անցած առաջին
 սիրելի՝ զօրաւոր ու հարկաւոր վար-

պետին ձեռքէն , որ է իր ծնողքը , և
 մանաւանդ մայրը : Եւ տեսնենք որ
 փայտէ գաւազան կ'որոցընողները գոր-
 ծիք մը ունին՝ մէկմէկէ մանր ծակե-
 րով , և ինչուան որ ամենէն պզտիկէն
 չանցնի գաւազանը՝ չձեւանար . բայց
 քանի որ ան գաւազանը դեռ խորտ-
 ուբորտ է՝ նախ ամենէն մեծ ծակէն
 կ'անցընեն . անով թէ առջի ձեւը
 կ'առնէ , և թէ կը դիւրանայ մէկալ-
 ներուն մէջ մտնելը . թէ չէ , անկա-
 րելի է մտցընելը : Եւ ասն ալ տղան
 թէ որ ծնողացը ձեռքը ան առջի բըր-
 տութիւնը չկորսընցընէ , և կրթու-
 թեան առջի ձեւը չառնէ , ո՛հ , շատ
 դժուար է (չըսեմ թէ անկարելի) որ
 բարեկրթութեան ձեւը ետեւի եկած
 վարպետներուն ձեռքովը առնէ :

Եւ տուծոյ նախախնամութե մաս-
 նաւոր շնորհքը պէտք է սեպել , որ
 տղոց փափուկ և տկար հասակին յար-
 մար՝ անոյշ ու երկայնամիտ դաստիա-
 րակ մը պատրաստեր է՝ իր մայրը . և
 քանի որ քրիստոնեայ բարեպաշտ
 ծնողք իրենց մեծ շնորհք և զուար-
 ճութիւն կը սեպեն բարի զաւակաց
 տէր ըլլալը , 'ի հարկէ ամենէն մեծ
 հոգերնին ալ ան պիտի ըլլայ որ զաւ-
 կընին լաւ կրթեն , որպէս զի իրենց
 պաշտօնն ալ Եւ տուծոյ դիտած և
 մարդկանց փափաքած վախճանին
 հասնի : Եւ ով կ'իմացուի թէ ասանկ
 բանի մը անհոգ ըլլալն ալ լինչ վտան-
 գաւոր բան է : Իրաւ ծանր բան է որ
 մէկը գթասիրտ ծնողաց ըսէ , թէ
 զաւկըններուդ ամենէն աւելի թշուա-
 ռութեան պատճառը դուք էք . բայց
 ամսոս որ չենք կրնար ինքզինքնիս
 խաբել , ու չըսել թէ աշխարհքիս վրայ
 այսչափ մարդկանց անկարգ ըլլալուն
 առջի պատճառը իրենց ծնողքն են :

Եւ ասնի որ ծնողի մը ու զաւկի մը
 մէջ ան բնական սէրը և քաղցրութիւ-
 նը կայ՝ որ ուրիշ վարպետ մը չկրնար
 ազդել , յայտնի է որ ծնողքն է ամե-
 նէն սիրելի և զօրաւոր՝ տղուն վրայ
 իշխողը : Իրաւցընէ , ով կայ որ այն-
 պէս սրտանց սիրէ զինքը տղայ մը ,

կամ պատուէ, կամ հաւնի ու հնա-
զանդի անոր՝ ինչպէս իր ծնողը . ու-
րուն թէպէտ և ամէն երախտեացը
տղուն խելքը չհասնիր, բայց խելացի-
ներէն աւելի կ'իմանայ անոր զօրու-
թիւնը իր վրան, և կարծես թէ ա-
ռանց իմանալու ալ գիտէ թէ անի-
կայ է իրեն կեանք ու սնունդ տուո-
ղը, իրեն մէկ հատիկ բարեկամը, և
իրեն տղայութեան մէկ հատիկ հո-
գացողն ու ապաւէնը, և թէ պէտք է
որ ինքն ալ ասանկ անձի մը ամէն կեր-
պով հլու ըլլայ, անոր կամքէն չանց-
նի, իրեն հոգացողը հոգայ: Եւ այս-
պէս ըլլալով, ինչ բաներ կրնայ մէկ
սիրելի մայր մը իր սիրուն զաւկին
մատղաշ սիրտը տնկել. միթէ իր մէկ
քաղցր նայուածքը բաւական չէ ա-
մէն յորդորանքի տեղ, կամ թէ մէկ
ընքուիներուն շարժիլը բաւական չէ
ամէն յանդիմանութեան տեղ: Ո՛վ
կրնայ փափուկ ծաղիկ մը արեւէն՝ հո-
վէն, անձրեւէն և ուրիշ վտանգներէ
ախպէս լաւ պաշտպանել, ինչպէս ան
բոյսը որ ծներ է զծաղիկը ու երբեմն
տերեւներովը կը պաշտպանէ, երբեմն
արեւուն կը դարձնէ, երբեմն ցօղերը
վրան կը կաթեցնէ: Բանի որ տղուն
բանավարութիւնը բացուած չէ, կր-
նանք ըսել համարձակ՝ թէ մայրն է
անոր խելքը. և ոչ միայն մարդիկ,
այլ կարծես թէ Եստուած ալ ձեռքը
տղէն քաշած՝ անոր ամէն հոգը մօրը
յանձներ է: Եւ ինչ մեծ իշխանու-
թիւն է. աս ինչ քաղցր և ինչ զօրա-
ւոր խնամք է. բայց ինչ հարկաւոր
ալ է, որ մարդուս բոլոր վախճանը
շատ հեղ անկէ կախուած է...

Եւ քանի քանի զաւկներ իրենց
դժբաղդութեան ատենը, քանի մար-
դիկ իրենց ետքի վայրկենին մէջ չեն
անիծած իրենց ծնողքը, որ մարմնա-
ւորին հետ հոգւոյն կեանքն ալ չեն
տուած իրենց. քանի ծնողք իրենց
զաւակաց կրթութեանը անհոգ ըլ-
լալուն համար՝ բոլոր կեանքերնին
չեն լացեր, և թերեւ թէ աս կեան-
քիս մէջ և թէ անդին: Եւ հակա-

ռակն որչափ խելացի տղաք և առա-
քինի մարդիկ տեսած ենք, որոնց լաւ
ըլլալուն ամենէն մեծ պատճառը ի-
րենց ծնողացը լաւութիւնն է. որչափ
առաքինիներու վարք կը կարգանք,
որ իրենց մօրը կամ ինչ հետ լաւ կըր-
թութիւն ալ ծծած ըլլալուն՝ երջա-
նիկ եղեր են աշխարհքիս վրայ, և ա-
ւելի երջանիկ անդիի աշխարհքը:

Սարգիսն անց ընկերութիւնը, աշ-
խարհքիս շինութիւնը, և ինքն իսկ
Եստուած՝ ծնողքներէն կը սպասեն ու
կը պահանջեն ընտիր անձինք գտնե-
լու:

Իրաւ է որ հայր մը կամ մայր մը
բաւական չէ տղուն կատարեալ դաս-
տիարակուի տալու. բայց իր պարտքն
է որ ճամբան բանայ, կամ գոնէ ճամ-
բան չգոցէ ետեւիններուն: Եւ որ տա-
րակոյս չկայ որ իր տուած լաւ կրթու-
թիւնը ետեւի եկող վարպետներուն
մեծ յաջողութեւ պատճառ պիտի ըլ-
լայ. գէշ կրթութիւն ալ՝ անոնց ջանքը
շատ հեղ անպտուղ պիտի ընէ: Փոսի
մը մէջ ձգուած առջի քարը ամենէն
վար կը մնայ. հանես նէ ալ՝ ամենէն
վերջը կ'ելլէ. ասանկ են նաեւ տղուն
սիրտը ձգուած բաները: Եւ որ ինչ որ
ծնողք կ'ուզեն որ ըլլան տղաքնին՝ ա-
մենէն առաջ ան բանը պէտք է մտքը
նեն անոնց միտքը. գիտնան որ անիկայ
կը զօրանայ սրտին մէջ, թէ լաւը թէ
գէշը: Եւ բանս ամէն ատեն ճանչ-
ցուած ու ապսպրուած է. « Ինչ բանի
» մէջ որ կ'ուզէ մէկը գերազանց ըլ-
» լալ, կ'ըսէ Պղատոն, պէտք է տը-
» ղայութիւն անոր կամ անոր նման բա-
» ներուն ետեւէն ըլլայ ամէն ատեն:
» Լաւ երկրագործ կ'իջարտարապետ
» ըլլալ ուզողը՝ պէտք է որ խաղալու
» ատենն ալ ան արուեստներուն բա-
» ները ձեւացնէ. վարպետներուն ալ
» կ'իյնայ որ անոնց անանկ մանր գոր-
» ծիքներ տան: Եւ արձեալ (լաւ ուշ
» դիր) ինչ բանի մէջ որ ամենէն ա-
»ւելի վարժիլը հարկաւոր է, ան
» բանին ամենէն առաջ պէտք է տղա-
» քը վարժեցնել: Եւ իսկ եթէ հար-

ցրնենք թէ ի՞նչ բան պէտք է նախ սոր-
վեցրնել, թող ասոր պատասխանն
ալ տայ նոյն փիլիսոփան . « Բայց չը-
լայ թէ ծուռ իմանաք իմ ըսած
կրթութիւնս . . . հարկաւոր դաս-
տիարակութիւն ատ արհեստները
չեն , հասկա կրթութիւնն ան է որ
պղծիկուց զմարդը առաքինութե
կը դարձնէ , և լաւ քաղաքացի ըլ-
լալու ջանք կուտայ , և կը սորվեցը-
նէ արդարութեամբ հնազանդիլ և
արդարութեամբ հրամայել . . . աս
միայն է կրթութիւն ըսածդ : Իսկ
ստակ աւելցրնելու , կարողութիւն
ու փառք շատցրնելու կրթութիւ-
նը , կամ ասոնց նման արդարութե-
նէ ու խելքէ դուրս եղած բաները ,
ռամկական և անարգ բաներ են ,
կրթութեան անուանն ալ արժանի
չեն » : Ա՛ երջապէս , կ'ըսէ , « Ի՞-
մէնքն ալ կը խոստովանին , թէ ո-
րոնք որ առաջուց լաւ կրթութեան
անոնք լաւ մարդիկ եղան . անոր հա-
մար ամենևին պէտք չէ անհոգ ըլ-
լալ աս բանիս . վասն զի մարդուս
ամէն բանէն պատուականը իր լա-
ւութիւնն է » :

Աւերմն ամէն բանէ առաջ ծնողք
պիտի նային որ բարեպաշտութեան
սկզբունքներ , և ետքը ընկերութեան
պարտքեր տպաւորեն զաւկներնուն
սիրտը , որպէս զի վերջի վարպետներն
ալ յաջողութեամբ աճեցրնեն զա-
նոնք . ասով աշխարհքս ընտիր քաղա-
քացիներ , ու մարդիկ լաւ ընկերներ
կ'ունենան . մեր խեղճ ազգն ալ կը
ճանչնայ որ իրեն մէկ հատիկ փառքը՝
պատիւը՝ հարստութիւնն ու յաջողու-
թիւնն է լաւ ազգայիններ ունենալ ,
և Ի՞նչ տուած ալ կը փառաւորուի այն
պիտի անձանց վրայ :

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երկրային հեռագիր :

Օ՛ ԱՆԱԶԱՆ հեռագիրներու վրայ
համառօտ տեղեկութիւն մը տուինք
առջի տարուան Բազմավիպին մէջ ,
խոստանալով որ ետքը ելեքտրական
հեռագիրն ալ ստորագրենք : Եւ ո-
րովհետեւ մօտերս աս ելեքտրական
հեռագիրը Կոզմիացիք սկսան բանե-
ցրնել մեծ ու զարմանալի յաջողու-
թեամբ , և Վազդիացիք ալ ետեւէ
են փորձեր ընելու որ իրենք ալ բանե-
ցրնեն , հոս համառօտ տեղեկութիւն
մըն ալ աս գործիքիս վրայ տանք :

Ելեքտրական հեղանիւթին խելքէ
դուրս արագութիւնը և հազորդակա-
նութիւնը յայտնի է . աս յատկու-
թիւնը հարկաւ կը դրդէ մարդուս
միտքն որ փորձեր ընէ՝ մէկ տեղէն մէ-
կալը քիչ ատենի մէջ բան իմացրնե-
լու : Եւ ահա ասոր համար Ա՛ էսթըն
անունով անգղիացի բնագէտը մտա-
ծեր է որ ելեքտրական հեռագիր մը
հնարէ , որ անով մէկ ըոպէի մէջ ու-
ղած լուրը ինչուան 200,000 մղոն
տեղ հասցնէ : Ի՞նչ խորհուրդս 'ի
գործ դնողներն եղան Կոզմիայի մէջ
Ա՛ աթսըն ու Պիշոֆ , Ի՛ փոսիայի մէջ
Ա՛ ինքլէր , Փարիզի մէջ Ա՛ ըմոնիէ ,
Ա՛ ատրիտի մէջ Պեթանքուր : Ա՛ եր-
ջի կատարելագործողն եղաւ Ի՛ ձոր-
սթէտ գերմանացի բնագէտը , որ մը-
տածեց ելեքտրական յորձանքը մագ-
նիստացած սլաքի հաղորդել , ու անով
շինել հեռագիրը :

Ասկից որնշանը պիտի տրուի կամ
լուրը պիտի երթայ՝ հոն կը դրուի
Ա՛ ոլթայեան սիւնակ մը , և ուր որ
պիտի հասնի՝ հոն ալ մագնիստացած
սլաք մը կը դրուի շրջանակով՝ որուն
վրայ հարկաւոր գրերը նշանած պիտի
ըլլան : Ի՞նչ երկուքը , ի՞նչ սիւնակն ու
սլաքը երկաթ թելերով իրարու կը
հաղորդեն : Երբոր սիւնակին ուժովը
աս թելերուն ելեքտրական հոսանք